

LUND UNIVERSITY

Skolliv - forskning om skolans arbete och liv

Persson, Anders

Published in:
Skolliv - om skolan som arbetsplats

2006

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Persson, A. (2006). Skolliv - forskning om skolans arbete och liv. I *Skolliv - om skolan som arbetsplats* (s. 159-171). Liber.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Skolliv – forskning om skolans arbete och liv¹

Anders Persson, vetenskapligt ansvarig för skolforskningsprogrammet och forskarskolan
Skolliv 2002-2007

När Arbetslivsinstitutets skolforskningsprogram Skolliv startade 1999 var tanken att olika vetenskapliga discipliner, klart urskiljbara men inte separerade, skulle mötas inom ett gemensamt forskningsprogram och undersöka vetenskapliga problem rörande skolförändringar och arbetsmiljö. I det följande kommer jag att beskriva några av de bärande tankar som Skolliv, som från 2003 blev forskningstemat Skolans arbetsliv, har vilat på och, mot bakgrund av det speciella arbetsliv som skolan utgör, även diskutera en del av den forskning som gjorts inom programmets ram.²

Forskningsprogram om skolförändring och arbetsmiljö

Forskningsprogrammet Skolliv började förberedas 1998 genom en kartläggning av forskning med anknytning till skolan inom Arbetslivsinstitutet. Viss sådan forskning fanns och var främst riktad mot skolans fysiska och psykosociala arbetsmiljö. Därefter genomfördes ett omfattande rådslag med organisationer på skolans område och skolverksamma personer, vilket resulterade i önskemål om forskning kring skolans arbetsliv och organisation, kring skolaktörernas roller och förutsättningar att klara av arbetet samt om skolförändringar och hur sådana kan genomföras på bra sätt. Med det i minne inbjöds tre namnkunniga forskare att skriva en idéskiss till forskningsprogram om skolans arbetsliv. I idéskissen fokuserades främst på skolutveckling i tre olika betydelser: implementering av skolreformer, förändring av lokala skolorganisationer och förändring av arbetsrelationer i skolan. Anledningen till denna starka betoning av skolutveckling var övertygelsen om att förändring av skolan är nödvändig, en uppfattning som i idéskissen inte problematiseras särskilt mycket utan snarare framställs som ett axiom:

”Skolor är arbetsplatser och arbetsmiljöer som omvärlden har stora förväntningar på. De ska utveckla unga människor till framtidens vuxna. Dagens unga är inte som gårdagens unga. Detta kräver att de organisationer som ska hjälpa dem att utvecklas accepterar och själva utvecklar förändrade förutsättningar och nya spelregler. Skolor behöver fortlöpande

¹ Preprint, senare version publicerad i Kindenberg, Ulla, Persson, Anders & Wallin, Gunhild (2006) *Skolliv – om skolan som arbetsplats*. Stockholm: Liber och Arbetslivsinstitutet.

² Märit Sjögren och Pär Axelsson har lämnat värdefulla synpunkter på en tidigare version av denna text.

förändra sitt innehåll och sina utformningar för att möta nya villkor med dess förändrade krav, normer och roller. Genom att den materiella basen för de ungas framtida existens inte längre kan antas vara stabil utan i högsta grad rörlig, behöver skolor också förbereda de unga för denna framtidsrörlighet.”³

I idéskissen nämndes endast i förbigående hur skolutvecklingen eventuellt påverkar arbetsmiljön i skolan. Förvisso diskuterades fenomen som inom ramen för ett annat perspektiv skulle kunna betecknas som arbetsmiljöproblem men som inom skolutvecklingsperspektivet främst framställs som en förklaring till bristande förändringsvilja hos personalen:

”Det är ett välkänt faktum att skolor och dess personal inte alltid orkar engagera sig i förändrings- och utvecklingsarbete. Personal kan istället uppvisa en rik provkarta på försvar och undanmanövrar. Utvecklingsarbete innebär nämligen många gånger att man förändrar roller, förskjuter makt, ändrar på gränser och normer, dvs. rubbar på de fundament för verksamheten som skapar trygghet, ordning och struktur för arbetet. Det är således fullt naturligt att varje försök till förändring av dessa grundelement ger upphov till motstånd. I en brett upplagd skolforskning är det därför viktigt att olika discipliner kan bidra med ökad förståelse och kunskap om villkoren för att skapa förändringsvilja i skolororganisationer.”

Formuleringen om att utvecklingsarbete ”... många gånger ... förändrar roller, förskjuter makt, ändrar på gränser och normer, dvs. rubbar på de fundament för verksamheten som skapar trygghet, ordning och struktur för arbetet” skulle naturligtvis kunna ses som en uppräkningslista av förhållanden som skapar psykosociala arbetsmiljöproblem i skolan, men i idéskissen är det som nämnts snarare organisationens tröghet och personalens bristande förändringsvilja som framställs som det forskningsrelevanta problemet. I idéskissen finns heller knappast något maktperspektiv som kan användas för att förstå olika slags förändringar och därmed olika slags motstånd. Motstånd ses därför mest som ett hinder och mindre som en tillgång.

Arbetslivsinstitutet sände den citerade idéskissen till en rad forskare och organisationsrepresentanter för att få synpunkter och den mottogs på det hela taget positivt. Några efterlyste emellertid studier som kunde bidra till förståelse av förändringsmotståndet och en forskare ansåg att man borde fråga: Hur är det egentligen i skolan? Här efterlystes således en mer empirisk ansats.

I den definitiva beskrivningen av forskningsprogrammet Skolliv 1999 fick arbetsmiljöperspektivet och den mer empiriska ansatsen ett starkare genomslag än i den ovan citerade

³ De dokument som citeras i detta avsnitt är inte publicerade men finns tillgängliga hos temaledare Märit Sjögren vid Arbetslivsinstitutet i Stockholm.

idéskissen. Istället för att fråga: Hur bör skolan utvecklas och vad kräver det av skolans organisation och aktörer? frågade man: Hur utvecklas skolan och hur påverkar det skolans organisation och resurser? Mot bakgrund av en beskrivning av de förändringar som pågår i skolan konstateras exempelvis:

”Detta är ett svårt och omfattande arbete som påverkar alla dem som arbetar i skolan – elever, lärare, skolledare men även politiker, föräldrar m.fl. Det finns ett stort behov av kunskaper för att utveckla skolans arbetsformer på ett sätt som engagerar och utvecklar skolans aktörer utan att samtidigt skapa hämmande motsättningar eller dåligt arbetsklimat och utbrändhet.”

I stället för att definiera motstånd som hinder för en nödvändig förändring, kom Skolliv således snarare att intressera sig för förändringars konsekvenser för skolan och dess aktörer.

Skollivs övergripande mål blev därför att ”... studera hur skolan förändras som följd av en förändrad omvärld och vilka konsekvenser förändringarna leder till för skolans aktörer”.

Närmare bestämt sade man sig vilja undersöka: 1. faktorer som främjar respektive hindrar skolans utveckling; 2. generella processer vid omställning som påverkar en professionell yrkeskår; och 3. ”samband mellan förändringen av skolarbetets organisering och förändringskrav för välbefinnande, hälsa och prestation hos skolans aktörer, inklusive elever”.

Mot den bakgrunden inrättades en forskarskola som tillsammans med Arbetslivsinstitutets befintliga forskning om skolarbetsmiljö kom att bli Skolliv. Kärnan i forskningsprogrammet blev forskarskolan och sju doktorander anställdes år 2001 samt ytterligare en något senare, för att skriva sina doktorsavhandlingar under perioden 2001-2007. I den annons där doktorandtjänsterna utlystes angavs att forskningen inom Skolliv skulle kretsa kring fyra huvudområden: 1. påverkan på skolan utifrån och underifrån; 2. påverkan på skolan uppifrån; 3. förändrade roller, gränser och relationer för alla som arbetar i skolan; och 4. möjligheterna för forskare att aktivt stötta utveckling av skolans arbetsliv. Här betonas, liksom i den nämnda idéskissen, skolförändring men inte inom ramen för ett skolutvecklingsperspektiv. Samtidigt är inte arbetsmiljöperspektivet heller speciellt uttalat. Det handlar mer om olika slags skolförändringar och faktiska konsekvenser av dem. Det ska dock sägas att i de forskningsfrågor som i annonsen nämns i anslutning till doktorandtjänsterna berörs både skolans arbetsmiljö och skolutveckling.

Forskarskolan inom Skolliv är flervetenskaplig och de vetenskapliga discipliner som är företrädare är pedagogik, sociologi och språkvetenskap och doktoranderna handleds av forskare som i flera fall är nationellt ledande inom sina respektive områden och verksamma vid flera olika lärosäten. Doktoranderna har sin fysiska placering vid Arbetslivsinstitutet i Stockholm och ursprungligen var fem handledare också deltidsanställda inom Skolliv men i samband med att Arbetslivsinstitutet ändrade sin forskningsorganisation, och forskningsprogrammet Skolliv blev forskningstemat Skolans arbetsliv, upphörde flera av dessa anställningar. Det kom att innebära att innehållet i forskarskolan mer styrdes från periferin, dvs. av handledare som fanns vid Uppsala universitet, Lärarhögskolan i Stockholm, Göteborgs universitet, Linköpings universitet, Dalarnas högskola och Universitetet i Tromsø. I centrum (dvs. det fysiska rum vid Arbetslivsinstitutet där doktoranderna är vardagligt verksamma) fanns dock ett doktorandseminarium som kom att ha stor betydelse för doktorandernas avhandlingsarbete, vilket framgår av intervjuerna i denna bok. Doktoranderna fick således disciplinär vetenskaplig handledning av sina handledare vid nämnda lärosäten, samtidigt som ambitionen att Skolliv skulle representera ett särskilt sätt att närma sig skolans arbetsliv hölls vid liv i synnerhet genom seminarieverksamheten vid Arbetslivsinstitutet.

I samband med omorganisationen 2003 överfördes forskarskolan till det nya forskningstemat Skolans arbetsliv. Syftet med temaforskningen var att kraftsamla på ett antal olika områden, vilket innebar att alla skolforskningsverksamma inom Arbetslivsinstitutet samlades inom skolforsknings temat. Konsekvensen av detta blev en mer uttalad forskningsprofilering mot skolans arbetsmiljöfrågor, vilket säkerligen också hade att göra med den stora uppmärksamhet som i samhälle och media riktades mot arbetsmiljö- och hälsofrågor till följd av omfattande sjukskrivningar inom i synnerhet offentlig serviceverksamhet. Kunskapsspridningsuppgiften, som också tidigare åvilade Skolliv, betonades vidare starkare. Skolliv transformerades således till ett forskarnätverk inom Arbetslivsinstitutet och eftersom Skolliv hade ett väl utvecklat nätverk av skolpraktiker blev detta basen i kunskapsspridningsverksamheten inom temat Skolans arbetsliv. Forskningstemat Skolans arbetsliv blev därmed en mötesplats för forskare och praktiker med intresse för skolans arbetsliv. Forskarskolan förblev kärnan i verksamheten.

Skolans arbetsliv

Skolans arbetsliv...? Vad är det egentligen? Inte hade väl någon inlett en text om Ericssons eller IKEAs arbetsliv på det sättet. Men eftersom skolans arbetsliv är en komplex företeelse är

det långtifrån självklart vad som menas. I skolan utförs nämligen flera sorters arbete⁴, vilka dessutom på spännande och spänningsfyllda sätt anknyter till flera både långa utvecklingstrender i det moderna samhället och nu pågående förändringar i skolan.

I skolan förekommer avlönat arbete av olika slag som utförs av lärare, skolledare och övrig personal för att anknyta till en vanlig indelning av skolans lönearbetande aktörer. Det avlönade arbetet har gemensamma ramvillkor vad avser t.ex. arbetsmiljölagstiftning, arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkring och facklig organisering. Inom dessa ramar finns variationer i fråga om t.ex. sätten att reglera arbetstider.

Ambitionen är här inte att ge en heltäckande bild av skolans arbetsliv, utan endast genom några nedslag visa på skolarbetslivets spännvidd och komplexitet. Lärarna utgör den största lönearbetande gruppen inom skolan och deras arbete kan betecknas på olika sätt: pedagogiskt arbete, relationsarbete, människobehandlande arbete, medborgarservicearbete och välfärdstjänstearbete. Utmärkande för lärararbetet är att det till stor del handlar om att arbeta i en pedagogisk relation med elever. Under senare decennier har emellertid lärararbetet fått ett delvis annat innehåll som inneburit att undervisning blivit mindre dominerande och sådant som samarbete med kollegor, utvecklingssamtal med elever och föräldrar och socialt arbete med elever har blivit viktigare. Man kan därför säga att arbetet har blivit mer relations- och verksamhetsreflekterande, vilket innebär att mer tid används för att reflektera över relationen med eleverna, motivera för skolarbete och tillsammans med andra aktörer reflektera över hur verksamheten ska bedrivas.

Lärararbetet kan också beskrivas som professionellt arbete, vilket innebär att det fordras en relativt lång utbildning för att bli lärare, att läraren har expertkunskap på sitt yrkesområde och en viss grad av autonomi i yrkesutövningen samt att läraren har vissa fastställda befogenheter, reglerade i lag, i relationen till eleverna.⁵ Denna professionskaraktär har möjligen ersatt ett

⁴ Arbete kan definieras på en rad olika sätt, se exempelvis Karlsson 1986 och Furåker 1991 där den senare hävdar att det är svårt att innehållsligt skilja mellan arbete och andra verksamheter. Däremot kan de villkor som ramar in arbetet/verksamheten skilja sig åt, t.ex. om det är fråga om avlönat eller oavlönat arbete, och vara relevanta att beakta vid exempelvis en jämförelse mellan olika slags arbete.

⁵ Professionellt arbete kan definieras på många olika sätt vilket framgår av t.ex. Beckman (1989). Se också Persson 2006.

lärararbete som tidigare var mer av ett kall.⁶ Beroende på hur professionalisering definieras kan de senaste 20 årens utveckling beskrivas på olika sätt. En del skulle, i Hoyles (1980) anda, säga att det faktum att lärararbetet blivit mer relations- och verksamhetsreflekterande innebär en skärpt professionalisering. Mot bakgrund av att lärarnas yrkesautonomi inskränkts genom en starkare styrning från politiska uppdragsgivare, skulle emellertid andra hävda att läraryrket avprofessionaliserats. Hur man än värderar utvecklingen är det ett faktum att i synnerhet lärarnas styrbarhet varit i fokus under senare år genom t.ex. arbetstidsreglering, individuell lönesättning och strukturell förändring av skoledarskapet.

När det gäller rektorns arbete är också det ett lönearbete men knappast ett professionaliserat sådant, om än det finns utvecklingstendenser i den riktningen. En sådan är rektorsutbildning och en annan att rektorerna numera i mindre utsträckning är lärare med ett rektorsuppdrag, utan snarare en särskild yrkesgrupp vars arbete alltmer avskiljs från lärarens.⁷ Detta har bland annat att göra med att dagens rektor förväntas vara mer av chef med starka lojalitetsband till uppdragsgivaren.⁸ Inte desto mindre förväntas dagens rektor dessutom vara mer pedagogisk ledare än tidigare, vilket förmodligen kan vara svårt att förena med chefskapet. Övrig personal i skolan är av varierande slag: måltidspersonal, vaktmästare, skolsköterskor, lokalvårdare, studie- och yrkesvägledare m.fl. Deras arbetsinnehåll skiljer sig markant från både lärares och rektors arbete.

Så långt är skolan en arbetsplats vilken som helst och kan i denna dimension jämföras med exempelvis Ericsson och IKEA. Skolans arbetsliv är emellertid väsensskilt från många andra arbetsliv genom att dess verksamhet förutsätter ett omfattande oavlönat arbete, vilket i och för sig också IKEAs verksamhet gör då kunderna själva gör en stor del av arbetet genom att montera möblerna som IKEA säljer, men detta monteringsarbete sker helt åtskilt från arbetsplatsen IKEA. Det oavlönade arbetet i skolan blandas emellertid med det avlönade inom ramen för skolan men utförs också på annan plats och utgörs främst av elevernas skolarbete, vilket är oavlönat åtminstone i pekuniär mening men som kan (av)lönas med omdömen, betyg och liknande.⁹ Det är emellertid inte självklart att betrakta elevernas verksamhet som arbete, då

⁶ För en diskussion av kall och profession se Greiff 2006.

⁷ I grundskolan hade 28 procent av skollärarna undervisning vid sidan av sitt rektorsarbete 1993, tio år senare hade denna andel sjunkit till 9 procent. Minskningen är inte lika kraftig i gymnasieskolan. (Skolverket 2001; 2003).

⁸ Se vidare Persson m.fl. 2005.

⁹ Se vidare Persson 2004 och Klapp Lekholm 2004.

eleverna i någon mening är ett slags objekt för lärarnas yrkesutövning. En del jämför helt enkelt eleverna med råvaror som ska förädlas inom skolan. Detta kan möjligen vara befogat i analytisk mening men i den verkliga skolan är eleverna i allra högsta grad subjekt och deras aktörskap är alltmera önskvärt inom skolan, vilket exempelvis framgår av läroplanen för grundskolan: ”Eleverna skall få möjligheter att ta initiativ och ansvar. De skall ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem.”¹⁰. I sammanhanget kan nämnas att Borgnakke (2005) diskuterar elevernas ansvar för eget lärande i termer av ett slags professionalisering av eleven. Ambitionen att överföra ansvar för lärandet till eleverna är emellertid knappast uteslutande pedagogisk och som sådan en reaktion mot elevpassiviserande arbetssätt, utan med största sannolikhet också ekonomisk i bemärkelsen att elever som själva tar ansvar för sitt lärande möjligen tar i anspråk mindre av skolans avlönade arbetskraft.

Andelen lärare i grundskolan minskade från 9 heltidslärare per 100 elever i början av 1990-talet till 7,5 vid mitten av 90-talet och ökade därefter till ca. 8 lärare 2005. I gymnasieskolan finns en motsvarande trend men svängningarna har varit mindre och mot slutet av perioden har andelen lärare per 100 elever i gymnasieskolan ökat jämfört med början av 1990-talet (Skolverket 2005). Skolverket skriver också, i ovan nämnda rapport, att det faktum att andelen lärare blivit mindre i grundskolan inte behöver betyda att andelen *vuxna* blivit mindre i skolan. Här tänker man kanske främst på olika lönearbetande vuxna, som inte är lärare men arbetar med eleverna i skolan, men skolan förefaller dessutom i allt större utsträckning engagera oavlönade vuxna. Bland dem kan nämnas föräldrarna, som utför oavlönat arbete i skolan i form av t.ex. läxhjälp men det tycks också som om föräldrar deltar i skolans arbete med att exempelvis motivera elever genom medverkan i skolans många utvecklingssamtal. Enligt Hofvendahl (2006) genomförs 2,6 miljoner utvecklingssamtal (samtal mellan lärare, elev och föräldrar) i svensk grund- och gymnasieskola och officiellt betraktas samtalen som en del av lärandet.

Lärare, elever och i viss mån föräldrar är avlönade och oavlönade huvudaktörer i skolans pedagogiska relation, där de utför olika slags pedagogiskt arbete. Men det finns också andra arbetande aktörer i skolan som direkt bidrar till den pedagogiska verksamheten, som antingen inte avlönas av skolan eller är oavlönade. Klassmorfar är en sådan, perifer eftersom det endast

¹⁰ *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet 1994.*

finns några hundratal klassmorföräldrar i svenska skolor men intressant som exempel på hur oavlönat arbete i skolan växer när det avlönade minskar:

”Idén att förstärka vuxennärvaron i grundskolan med hjälp av arbetssökande, mogna män blev verklig 1996. Men redan åren dessförinnan hade Lars Bratt, en av projektets eldsjälar, blivit allt mer bekymrad över skolbarnens vardagssituation. Skolans resurser krympte allt mer. Kuratorer, psykologer och annan elevvårdande personal minskade med över 20 procent. Även lärarkåren drabbades med minskad lärartäthet och ohanterligt stora klasser som följd. I dagens grundskola är dessutom de manliga lärarna en liten minoritet. Många barn kommer från splittrade familjer med modern som ensam vårdnadshavare. Barnen saknar ofta en närstående manlig vuxenförebild och trygghetsfaktor. Många barn är helt enkelt svältfödda på kontakt och meningsfull samvaro med vuxna män med lust att bry sig och tid att lyssna. I mitten av 90-talet var arbetslösheten rekordhög och chansen att komma igen efter fyllda 50 var minimal. Att koppla barnens behov av fler vuxna med tillgången på lediga, mogna män syntes självklar.” (www.klassmorfar.se, 20060624)

En annan kategori vuxna som finns i skolan och som inte är avlönade är lärarstudenter. Varje år antas ca. 13.000 studenter till lärarutbildningen, vilken beroende på inriktning varierar i längd mellan sju och elva terminer. Under denna tid gör studenterna 20 veckors verksamhetsförlagd utbildning i för-, grund- och gymnasieskolor och bidrar under den tiden i varierande grad till skolornas verksamhet med oavlönad arbetskraft.

Forskning om skolans arbetsliv

Redan ovanstående stickordsmässiga beskrivning av skolans arbetsliv visar att det rör sig om ett arbetsliv mer sammansatt än de flesta andra. Skolans blandning av olika slags lönearbeten och olika former av oavlönat arbete är därvidlag det mest iögonfallande. Konventionell arbetslivsforskning har därför också endast begränsad tillämpbarhet när det gäller skolans arbetsliv. Sådan forskning utvecklades när ett industriarbete med heltidsarbetande män, fackligt organiserade i kamp mot stora, profitmaximerande och auktoritära ekonomiska organisationer dominerade nationella arbetsmarknader. Skolans arbetsliv är annorlunda i en rad avseenden och forskningen om skolans arbetsliv måste därför också bli annorlunda.

Forskningen om skolans arbetsliv måste försöka placera sig i ett kunskapsmässigt gränssnitt mellan skolans arbete och liv och kan därför varken vara alltigenom arbetslivs- eller skolforskning. Det är inte helt lätt att åstadkomma en sådan gränsöverskridande forskning men en del försök har gjorts inom Skolliv.

Om vi betraktar den forskning som gjorts inom Skolliv finns exempel på mer traditionell arbetslivsforskning, främst när det gäller de i skolan lönearbetandes arbetsmiljö och villkor. Det finns emellertid också exempel inom Skolliv på arbetsmiljöforskning med ett uttalat elevperspektiv. I synnerhet gäller det studier av elevernas arbetsmiljö i skolan, vilka alltså undersöker det till omfattningen viktigaste oavlönade arbetet inom skolan. I sammanhanget är det viktigt att arbetsmiljölagens giltighet utvidgades 1990 till att gälla också elever i skolan och just arbetsmiljöarbete i skolan har kommit att bli ett viktigt utvecklingsområde för Skolliv, inte minst arbetet med att sprida information om hur ett systematiskt arbetsmiljöarbete för elever och personal kan utvecklas i skolan där materialet Skolmiljö 2000 inklusive en nätbaserad arbetsmiljöenkät för skolan varit viktiga redskap. Inom Skolliv har också gjorts studier av elevernas fysiska arbetsmiljö (bl.a. buller och datorrelaterad ohälsa). När det gäller psykosocial arbetsmiljö har det gjorts studier av risk för utbrändhet bland lärare men också elevernas psykosociala miljö har studerats. Som framgår av intervjuerna med forskarskolans doktorander i denna bok tar några ett uttalat skolperspektiv och andra tar mer av ett arbetslivsperspektiv och främst handlar det då om att på olika sätt undersöka läraryrket.

När det gäller forskningen om elevers arbetsmiljö i skolan överskrider den per definition gränsen mellan arbete och skola samt mellan arbetslivs- och skolperspektiv. Elevernas skolarbete är ju inte lönearbete, utan ett pedagogiskt motiverat arbete för att lära och utvecklas som individ. Samtidigt kan det nog visa sig vara problematiskt att i allt för stor utsträckning likställa elevernas oavlönade arbete med lönearbete.

Ambitionen att överskrida gränsen mellan skol- och arbetslivsperspektiv finns delvis också i antologin *Nära gränsen?* (2004) som författats av bland annat forskare verksamma inom Skolliv. Men även de forskningsprojekt som rapporteras där visar svårigheterna att överskrida disciplin- och perspektivgränser. Ett spännande gränsöverskridande projekt inom Skolliv handlar avslutningsvis om lärares yrkeskunnande (Alsterdal (red.) 2006). Syftet var förmodligen inte alls att överskrida gränser, utan snarare gick projektet ut på att tillsammans med yrkesverksamma lärare beskriva arbetsvardagen, men konsekvensen blev en beskrivning av arbete och liv i skolan. Kanske är en sådan ansats nyckeln till framtida studier av skolans arbete och liv?

Referenser

- Alsterdal, Lotte (red.) 2006 *Rapporter från ett skolgolv*. Malmö: Liber.
- Beckman, Svante 1989 "Professionerna och kampen om auktoritet", i Selander, Staffan (red.) 1989 *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Borgnakke, Karen 2005 *Læringsdiskurser og praktikker*. København: Akademisk Forlag.
- Furåker, Bengt 1991 "Vad är arbete?", i Furåker, Bengt (red.) 1991 *Arbetets villkor*. Lund: Studentlitteratur.
- Greiff, Mats 2006 "Kall eller profession? Yrkeskulturer och skapandet av manligt och kvinnligt mellan klient och arbetsköpare", i Petersson, Harry m.fl. (red.) 2006 *Villkor i arbete med människor*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Hofvendahl, Johan 2006 *Riskabla samtal*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Hoyle, Eric 1980 "Professionalization and deprofessionalization in education", i *World Yearbook of Education 1980: Professional Development of Teachers*. London: Kogan Page.
- Karlsson, Jan C. 1986 *Begreppet arbete*. Lund: Arkiv.
- Klapp Lekholm, Alli 2004 "Föräldrars oavlönade pedagogiska arbete", i *Nära gränsen?* 2004. *Nära gränsen? Perspektiv på skolans arbetsliv* 2004. Malmö: Arbetslivsinstitutet.
- Persson, Anders 2004 "Pedagogiskt arbete i olika skolkulturer – om likheter och olikheter i 'en skola för alla'", i *Nära gränsen?* 2004.
- Persson, Anders 2006 "Nöjda som lärare, missnöjda som anställda – skolexistens mellan mening och missnöje", i Petersson, Harry m.fl. (red.) 2006 *Villkor i arbete med människor*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Persson, Anders, Andersson, Gunnar & Nilsson Lindström, Margareta 2005 Successful Swedish headmasters in tension fields and alliances, in *International Journal of Leadership in Education*, Vol. 8, No. 1.
- Skolverket 2001 *Barnomsorg, skola och vuxenutbildning i siffror: del 2*. Stockholm: Skolverket/Liber.
- Skolverket 2003 *Barnomsorg, skola och vuxenutbildning. Jämförelsetal för huvudmän*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket 2005 *Beskrivande data 2005*. Stockholm: Skolverket.